

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 19.02.2026 (протокол № 6).

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 24 грудня 2025 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. 300 с.

Збірник конференції містить матеріали VS Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (24.12.2025), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (голова); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (заст. голови); **Андрій МІРОШНИК** (секретар); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРІСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2025

© Автори, 2025

Коваленко Т.Ю. ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК РЕСУРСНИЙ ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ ВИГОРАННЮ ПЕРСОНАЛУ МЕДИКО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ.....	215
Колесник В.А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ.....	218
Краснощок А.В. ПСИХОПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВИЙ НАПРЯМ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ.....	222
Лисенко О.І. ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЗОВНІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	226
Малигіна Н.І. ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЖІНОК З ДОСВІДОМ ВІЙСЬКОВОЇ ВТРАТИ.....	228
Маргинішина Р.Ю. ТРАНСФОРМАЦІЯ АГРЕСИВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМАТИЧНИЙ ДОСВІД ВІЙНИ.....	233
Мірошник О.Д. СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	236
Недвиги Є.В. ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ СІМ'Ї ЯК ЧИННИК ЕМОЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ.....	239
Подакін М.Ю. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМООЦІНКИ ТА РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ З ПРОЯВАМИ ПРОКРАСТИНАЦІЇ У СТУДЕНТІВ.....	242
Сливинська А.О. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРЕДИКТОРИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ.....	245
Чеснохревська З.М. ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ЯК ЧИННИК ЗНИЖЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	249
Курдаєва В.О. ВПЛИВ ПОРУШЕНОЇ ДИТЯЧОЇ ПРИХИЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ДЕСТРУКТИВНИХ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ.....	252

необхідних для збереження стійкості перед сучасними соціальними викликами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А. Криза фахового навчання як підґрунтя емоційного вигорання студентів. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2017. № 27. С. 77–81.
2. Аврамчук О., Копчук-Кашецький О., Зубачик Г. Академічне вигорання серед студентів: роль ранніх дисфункційних схем як фактору вразливості. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Вип. 9. С. 3–13.
3. Цюприк А., Федорович С. Профілактика емоційного вигорання студентів-психологів. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2019. № 1. С. 160–170.
4. Власенко І. А., Фурман В. В., Рева О. М., Канюка І. О. Психологічне здоров'я студентської молоді : навч.-метод. посіб. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 224 с.
5. Помиткіна Л., Ковалькова Т. Проблема емоційного вигорання студентів. Соціальна психологія. 2008. № 6 (32). С. 94–101.
6. Maslach C., Leiter M. P. Burnout: The Cost of Caring. New York : Malor Books, 2016. 200 p.
7. Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. New York : Guilford Press, 2017. 756 p.

Курдаєва Вікторія Олексіївна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

**ВПЛИВ ПОРУШЕНОЇ ДИТЯЧОЇ ПРИХИЛЬНОСТІ НА
ФОРМУВАННЯ ДЕСТРУКТИВНИХ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ**

Теорія дитячої прихильності посідає центральне місце в сучасній психології розвитку, оскільки дозволяє пояснити механізми формування емоційної сфери особистості, її уявленнь про себе, інших людей та світ загалом.

Засновником теорії прихильності вважається Дж. Болбі, який розглядав прихильність як вроджену біопсихологічну систему, спрямовану на забезпечення виживання дитини через підтримання емоційної близькості з фігурою догляду. На його думку, стабільна й чутлива взаємодія з дорослим формує в дитини відчуття безпеки, що є базою для подальшого психічного розвитку [2, с. 16].

Подальший розвиток теорії здійснила М. Ейнсворт, яка експериментально дослідила якісні відмінності прихильності та виокремила її основні типи. Вона показала, що стиль прихильності формується не лише фактом наявності дорослого, а й характером його реагування на потреби дитини. Тут прихильність постає як стійка система емоційних очікувань і поведінкових патернів, що закріплюється в ранньому дитинстві та має довготривалий вплив на особистісний розвиток [1, с. 42].

У контексті наукових досліджень особливу увагу приділяють порушеним формам прихильності, які виникають за умов хронічної фрустрації базової потреби дитини в емоційній безпеці. Порушена прихильність не означає повної відсутності зв'язку з дорослим, проте характеризується його нестабільністю, суперечливістю або емоційною недоступністю. Саме такі форми взаємодії стають психологічним підґрунтям для подальших труднощів у міжособистісних стосунках і формуванні життєвих стратегій.

У науковій літературі найчастіше виокремлюють такі типи порушеної дитячої прихильності:

1. Тривожна (амбівалентна) прихильність, що формується в умовах непослідовного батьківського реагування. Дитина не може передбачити поведінку значущого дорослого, унаслідок чого зростає рівень тривоги, залежності та страху втрати емоційного контакту.

2. Унікальна прихильність, яка виникає за умови емоційного відкидання або систематичного ігнорування потреб дитини. У такому випадку дитина навчається пригнічувати прояви емоційної близькості та демонструє зовнішню самодостатність.

3. Дезорганізована прихильність, що формується в умовах травматичного досвіду або коли фігура прихильності одночасно є джерелом захисту і страху. Цей тип характеризується відсутністю стабільної стратегії емоційної взаємодії.

Причини порушень прихильності є багатofакторними та охоплюють як індивідуальні, так і сімейні та соціальні чинники. Однією з ключових причин є емоційна депривація, тобто хронічна нестача тепла, прийняття й підтримки з боку дорослого. Вона може мати місце навіть у формально благополучних сім'ях, де фізичні потреби дитини задовольняються, проте ігноруються її емоційні запити.

Материнська сензитивність характеризується тим, наскільки швидко та адекватно мати реагує на сигнали немовляти. Позитивна установка матері стосовно дитині виявляється у позитивних емоціях, адресованих дитині,

проявах щодо неї любові й ніжності. Синхронність проявляється у структуруючих, рівних взаєминах із дитиною, взаємність відображає акцентування уваги немовляти і матері на одному й тому ході взаємодії. Підтримка матері виявляється у постійній емоційній підтримці дій дитини [3, с. 52].

Важливу роль відіграє також непослідовне або відкидаюче батьківське ставлення, коли реакції дорослого є суперечливими або холодними. За таких умов дитина не здатна сформуванню стабільні очікування щодо доступності та надійності іншого. Окрему групу чинників становить травматичний досвід у дитинстві, який може порушувати базове відчуття безпеки та цілісності психіки.

Ключовим механізмом, через який прихильність впливає на подальший розвиток особистості, є формування так званих внутрішніх робочих моделей. Вони являють собою стійкі когнітивно-емоційні уявлення про:

- себе (я гідний любові / я не заслуговую на прийняття);
- інших людей (інший надійний / інший небезпечний або байдужий);
- світ загалом (світ безпечний / світ ворожий і непередбачуваний).

Ці моделі формуються на основі раннього досвіду взаємодії з фігурами прихильності та надалі виконують регулятивну функцію, визначаючи спосіб сприйняття життєвих подій і вибір поведінкових стратегій. У разі порушеної прихильності внутрішні робочі моделі часто мають негативний або суперечливий характер, що зумовлює труднощі в побудові стабільних міжособистісних стосунків і прийнятті життєвих рішень [5].

Логічним продовженням аналізу порушеної дитячої прихильності є розгляд феномену життєвих стратегій, оскільки саме вони виступають формою реалізації внутрішніх психологічних установок особистості у процесі її життєвого вибору. У психологічній науці поняття «життєвої стратегії» використовується для позначення відносно стійкої системи цілей, смислів, рішень і способів поведінки, за допомогою яких людина вибудовує власний життєвий шлях.

Життєві стратегії тісно пов'язані з такими категоріями, як життєвий шлях, життєвий сценарій та життєвий вибір. Життєвий шлях відображає об'єктивну послідовність подій і соціальних ролей, які проходить особистість упродовж життя. Життєвий сценарій, у свою чергу, має більш психологічний характер і включає глибинні установки, очікування та повторювані моделі поведінки, що часто формуються ще в дитинстві. Життєвий вибір виступає конкретним актом реалізації цих сценарних установок у значущих ситуаціях, таких як вибір професії, партнерських стосунків або способу реагування на труднощі [2, с. 29].

У цьому контексті деструктивні життєві стратегії розглядаються як такі способи організації життя, які не сприяють особистісному розвитку, адаптації та психологічному благополуччю. Вони можуть зовні здаватися функціональними або захисними, однак у довгостроковій перспективі

призводять до повторення криз, внутрішнього виснаження та ускладнення соціальної взаємодії. Модель прив'язаності містить стабільні постулати відносно ролі батьків і дитини (тобто обох партнерів) у взаємодії, і в умовах стресу та суперечливої інформації психологічні захисти є провідною стратегією переробки цієї інформації [4, с. 182]. Важливо підкреслити, що деструктивність життєвих стратегій не обов'язково проявляється у різких або соціально неприйнятних формах, часто вона має латентний характер і закріплюється як «звичний» спосіб життя.

У наукових дослідженнях до основних ознак деструктивних життєвих стратегій зараховують такі:

- уникнення відповідальності, яке проявляється у схильності перекладати відповідальність за власні рішення на зовнішні обставини або інших людей. Така стратегія знижує суб'єктивне відчуття контролю над життям і формує позицію пасивного очікування;

- залежні або співзалежні патерни, що характеризуються надмірною орієнтацією на значущого іншого, страхом втрати стосунків і труднощами з автономією. Особистісні потреби при цьому часто ігноруються або знецінюються;

- повторювані кризові сценарії, коли людина знову й знову опиняється в подібних проблемних ситуаціях (конфлікти, втрати, професійна нестабільність), не усвідомлюючи власної ролі у їх відтворенні;

- самосаботаж, який виявляється у неусвідомленому підриві власних досягнень, відмові від перспективних можливостей або зниженні значущості власних успіхів.

Зазначені ознаки не існують ізольовано, а зазвичай утворюють цілісну систему, що підтримує внутрішню психологічну рівновагу ціною обмеження розвитку. Деструктивні життєві стратегії можуть виконувати короткочасну захисну функцію, знижуючи тривогу або напругу, однак водночас закріплюють неадаптивні способи взаємодії зі світом.

Важливим аспектом аналізу життєвих стратегій є їхній зв'язок із самооцінкою особистості. Низька або нестабільна самооцінка часто зумовлює вибір стратегій, спрямованих на уникнення невдачі, а не на досягнення успіху. У таких випадках життєві рішення приймаються не з позиції власних цінностей і потреб, а з метою уникнення внутрішнього дискомфорту або зовнішньої критики [5]. Це обмежує можливості самореалізації та посилює відчуття незадоволеності життям.

Не менш значущим є рівень базової довіри до світу, який визначає сприйняття життєвих подій як безпечних або загрозливих. Низький рівень довіри сприяє формуванню стратегій захисту, контролю або емоційного дистанціювання, що ускладнює побудову стабільних соціальних зв'язків. У такому разі життєва стратегія набуває характеру постійного реагування на уявну небезпеку, а не активного творення власного майбутнього.

Окрему роль у формуванні життєвих стратегій відіграє здатність до емоційної регуляції. Обмежені можливості усвідомлення та опрацювання власних емоцій призводять до імпульсивних або, навпаки, надмірно ригідних рішень. У результаті життєва стратегія втрачає гнучкість і стає малоефективною в умовах змін.

Аналіз теоретичних засад дитячої прихильності та феномену деструктивних життєвих стратегій дозволяє перейти до інтегративного розгляду їхнього взаємозв'язку. Саме ранній досвід емоційної взаємодії з фігурами прихильності створює психологічний фундамент, на якому в подальшому вибудовується система життєвих рішень, способів реагування на труднощі та стратегій організації власного життя. Порушена прихильність не зумовлює деструктивні життєві стратегії безпосередньо, однак формує низку глибинних механізмів, що підвищують імовірність їх виникнення [1, с. 106].

Одним із ключових механізмів впливу порушеної прихильності є дефіцит базової безпеки. У разі нестабільної або емоційно недоступної взаємодії з дорослим у дитини не формується стійке відчуття захищеності та передбачуваності світу. Надалі це проявляється у постійному очікуванні загрози, труднощах із довірою та схильності сприймати життєві події як потенційно небезпечні. За таких умов життєва стратегія часто спрямовується не на розвиток і самореалізацію, а на мінімізацію ризиків і уникнення емоційного дискомфорту, що обмежує особистісне зростання.

Другим важливим механізмом є спотворені уявлення про себе й інших, які формуються на основі внутрішніх робочих моделей. Досвід порушеної прихильності може закріплювати уявлення про власну негідність любові, недостатню цінність або неспроможність впливати на події власного життя. Інші люди при цьому сприймаються як ненадійні, байдужі або непередбачувані [5]. Такі уявлення зумовлюють вибір життєвих стратегій, у яких домінують пасивність, залежність або надмірний контроль, а також знижують готовність до прийняття відповідальності за власний життєвий шлях.

Третім механізмом виступає порушення здатності до близькості, що виявляється у труднощах встановлення та підтримання емоційно значущих стосунків. Обмежений досвід безпечної прихильності призводить до того, що близькість сприймається як загроза втрати автономії або джерело потенційного болю. Унаслідок цього особистість може або надмірно шукати підтвердження значущості з боку інших, або, навпаки, уникати глибоких емоційних зв'язків. Обидві тенденції впливають на формування деструктивних життєвих стратегій, які ускладнюють соціальну адаптацію.

Прояви впливу порушеної прихильності на життєві стратегії значною мірою залежать від її типу. Так, тривожна прихильність пов'язана з формуванням залежних та нестабільних життєвих стратегій. Особи з таким типом прихильності часто орієнтуються на зовнішнє схвалення, мають труднощі з автономією та прийняттям самостійних рішень. Їхній життєвий

шлях може характеризуватися частими змінами цілей, емоційною нестійкістю та схильністю до повторення ситуацій, у яких підтверджується страх втрати значущих стосунків.

Унікальна прихильність, своєю чергою, сприяє формуванню стратегій емоційного дистанціювання та самодостатності, що має захисний характер. Такі особи часто декларують незалежність і орієнтацію на досягнення, проте уникають глибокої залученості у стосунки та можуть ігнорувати власні емоційні потреби. Життєва стратегія в цьому випадку вибудовується навколо контролю, раціональності та мінімізації емоційних ризиків, що у довгостроковій перспективі обмежує можливості для повноцінного особистісного розвитку.

Найбільш виражений деструктивний потенціал має дезорганізована прихильність, яка характеризується відсутністю цілісної стратегії взаємодії зі світом. Особи з таким типом прихильності можуть демонструвати суперечливі та хаотичні життєві стратегії, що змінюються залежно від ситуації. Їхній життєвий шлях часто супроводжується повторенням кризових подій, труднощами з довгостроковим плануванням і нестабільністю [5].

Попри значний вплив дитячого досвіду прихильності, сучасні психологічні дослідження наголошують на можливості корекції деструктивних життєвих стратегій. Одним із ключових напрямів такої корекції є психотерапевтична робота, спрямована на усвідомлення та переосмислення ранніх емоційних переживань. У безпечному терапевтичному просторі особистість отримує досвід стабільної та прийнятною взаємодії.

Важливим чинником змін є також формування безпечних прив'язаностей у дорослому віці, зокрема у близьких стосунках або професійних взаємодіях. Досвід надійної підтримки та емоційної доступності інших людей може поступово знижувати вплив ранніх порушень прихильності. Паралельно відбувається розвиток адаптивних життєвих стратегій, що включає підвищення рівня саморефлексії та відповідальності за власні рішення.

Отже, порушена дитяча прихильність виступає важливим психологічним чинником формування деструктивних життєвих стратегій, опосередковано впливаючи на спосіб сприйняття себе, інших і світу. Розуміння механізмів цього впливу дозволяє не лише поглибити теоретичний аналіз проблеми, а й окреслити перспективи психологічної допомоги, спрямованої на формування більш адаптивного та усвідомленого життєвого функціонування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ainsworth M. D. S., Blehar M. C., Waters E., Wall, S. Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation. NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2012. 391 p.
2. Bowlby J. Attachment and Loss. London: Hogarth Press and Institute of Psycho-Analysis, 2014. 428 p.

3. Горбурова Л. І., Шевченко В. В. Вплив травми прив'язаності на життєвий шлях дитини. *Вікова та педагогічна психологія*. 2024. №64. С. 49-53.
4. Соколовська Ю. Вплив порушення дитячої прив'язаності на життєвий шлях особистості. Тернопіль: ТНТУ, 2022. С. 180-182.
5. Формування прихильності у дитини. URL: <https://club.nutricia.ua/successful-mother/psihologia/formuvanna-prihilstnosti-u-ditini> (дата звернення 15.12.2025).

Багач Руслан Володимирович

здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту
«Українська інженерно-педагогічна
академія» Харківського національного
університету ім. Каразіна

Науковий керівник:

Ломакін Геннадій Іванович

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та
інноваційних оздоровчих технологій
Навчально-наукового інституту
«Українська інженерно-педагогічна
академія» Харківського національного
університету ім. Каразіна

ЕЛЕКТРОМОБІЛІ ТА ПСИХОЛОГІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Актуальність теми. Перехід до електротранспорту є однією з ключових тенденцій XXI століття. Глобальні виклики - зміна клімату, забруднення повітря, виснаження природних ресурсів спонукають людство переосмислити своє ставлення до споживання енергії та мобільності [1, с. 215-217].

Електромобіль став не лише інженерним досягненням, а й психологічним маркером екологічної свідомості. Сьогодні він асоціюється з прогресивним мисленням, турботою про природу, а також з економічною ефективністю [2, с. 26-34].

За даними Міжнародного енергетичного агентства (IEA, 2024), кількість електромобілів у світі перевищила 45 мільйонів. У країнах ЄС їхня частка в нових продажах становить понад 20 %, а в Норвегії - понад 80 % [3, с. 1-51]. В Україні, попри складні умови, ринок електромобілів також стабільно